

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie drewna jako źródła energii w poszerzającej się Europie

(2006/C 110/11)

Dnia 11 lipca 2005 r. Komisja Europejska, w imieniu komisarzy Olliego Rehna, Mariann Fischer Boel oraz Andrisa Piebalgsa, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Unię Europejską, zwróciła się do Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego o opracowanie opinii w sprawie *drewna jako źródła energii w poszerzającej się Europie*.

Sekcja ds. Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 27 lutego 2006 r. Sprawozdawcą był **Seppo KALLIO**.

Na 425. sesji plenarnej w dniach 15-16 marca 2006 r. (posiedzenie z dnia 15 marca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny 130 głosami za, przy 6 głosach wstrzymujących się, przyjął następującą opinię:

1. Wnioski

1.1 Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny (EKES) jest zdania, że wykorzystanie paliwa drzewnego to przede wszystkim kwestia eksploataowania niewykorzystanego potencjału odnawialnej energii⁽¹⁾ w Europie przy jednoczesnym obniżeniu emisji gazu cieplarnianego, jakim jest dwutlenek węgla. Należy także pamiętać o roli lasów w ochronie interesu publicznego (funkcje ochronne i bioróżnorodność). Zwiększone stosowanie drewna jako paliwa sprawia także, że nieeksploatowane surowce stają się dostępne dla przetwórstwa przemysłowego. Wykorzystanie energii z drewna przyczyni się do przeciwdziałania zmianom klimatycznym, poprawi niski poziom samowystarczalności energetycznej UE oraz zwiększy bezpieczeństwo dostaw — wszystko to są cele polityki energetycznej UE. Drewno może jednak przyczynić się jedynie do częściowego rozwiązania problemu energii. Należy rozwinąć pozostałe źródła energii oraz zwiększyć oszczędności energii, włączając w to izolację cieplną budynków. Drewno wiąże dwutlenek węgla podczas wzrostu: jeden metr sześcienny drzewa absorbuje przeciętnie 800 kg dwutlenku węgla. Zasadniczo, duże pokłady drewna mają więc istotne znaczenie dla odkładania się węgla w lesie w dłuższej perspektywie. Dobra gospodarka leśna oraz zapewnienie wzrostu zasobów leśnych pomagają zwiększyć pokłady dwutlenku węgla. Zwiększenie wykorzystania energii drzewnej zastąpiłoby nieodnawialne źródła energii, jednocześnie zmniejszając emisję paliw kopalnych. Wykorzystanie drewna dla celów energetycznych prowadzi do efektywniejszej gospodarki leśnej oraz zapewnienia większych pokładów drewna w perspektywie długoterminowej.

1.2 EKES uważa także, że zwiększone stosowanie drewna jako paliwa wymaga długoterminowej strategii opartej na zniesieniu przepisów prawnych zapobiegających i ograniczających jego szersze stosowanie. Należy stworzyć równe warunki konkurencji dla wykorzystania energii pochodzącej z drewna poprzez zniesienie udogodnień podatkowych i dotacji, które sprzyjają paliwom kopalnym. Opublikowano normę europejską CEN/14961 dotyczącą specyfikacji i klasyfikacji jakości biopaliwa stałego.

⁽¹⁾ Dyrektywa 2001/77/EC, Dz. U. L 283 z 27.10.2001 r., s. 35, art. 2(b)

1.3 EKES uważa za ważne, by w każdym państwie wzrosło zrównoważone wykorzystanie drewna oraz by rynek paliwowy został otwarty dla produktów ubocznych przemysłu, dla drewna uzyskanego z lasów w celu produkcji energii oraz przetworzonego paliwa drzewnego. Produkcja paliwa jest często ściśle powiązana z leśnictwem i przemysłem drzewnym. Pojawił się także międzynarodowy rynek dla nowych typów paliwa drzewnego w formie pelet, brykietów czy biopaliwa płynnego. Stworzenie rynku paliwa drzewnego wymaga zastosowania instrumentów gospodarczych, które umożliwiają wejście na rynek także nowym operatorom. Instrumenty gospodarcze mogą również pomóc w zwiększeniu popytu na drewno i jego podaży. Podatek nakładany na paliwa kopalne ze względu na emisję dwutlenku węgla oraz niska stawka podatku VAT dla paliwa drzewnego zwiększyłyby popyt na energię drzewną. Pomoc inwestycyjna może być wykorzystywana do zwiększania popytu producentów energii na paliwo drzewne. Ponadto należy poczynić większe wysiłki w zakresie wsparcia promowania paliwa drzewnego, szkoleń, badań oraz działań rozwojowych. Środki gospodarcze powinny dotyczyć przede wszystkim działalności spoza sektora objętego handlem przydziałami emisji. Transfer technologii oraz dobrych praktyk, a także tworzenie strategii komunikacyjnej mogłyby stać się szczególnie ważnymi formami wsparcia w nowych państwach członkowskich.

1.4 EKES jest zdania, że wykorzystywanie i zmobilizowanie tego nieeksploatowanego zasobu wymaga istnienia podmiotów gospodarczych, które poradzą sobie finansowo na właściwie funkcjonującym rynku. W państwach, gdzie rynek jest nierozwinięty, możliwa musi być pomoc dla przetrwania przedsiębiorstw poprzez zapewnienie im tymczasowego wsparcia, np. z Funduszu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Niezbędne jest wspieranie organizacji właścicieli lasów, lokalnych przedsiębiorców i drobnego przemysłu.

1.5 EKES oczekuje podejmowania wysiłków mających na celu zwiększenie zapotrzebowania na paliwo drzewne przy pomocy proekologicznych instrumentów gospodarczych, które jednakowo traktują różnych użytkowników i zachęcają do wykorzystywania paliwa drzewnego we wszystkich segmentach rynku: do ogrzewania gospodarstw domowych paliwem

drzewnym oraz przetworzonym paliwem drzewnym, do ogrzewania dużych budynków, w zakładach produkujących ciepło lub elektryczność dla wsi, gmin i miast oraz oczywiście w przemyśle leśnym, a także w innych zakładach przemysłowych wykorzystujących ciepło i elektryczność, które mają w najbliższej okolicy lub regionie dostęp do paliwa drzewnego. Wykorzystanie większych ilości drewna jako paliwa może mieć miejsce dopiero wtedy, gdy wykorzystane zostaną wszystkie możliwości izolacji cieplnej i jeśli powstanie koncepcja ogrzewania przy wykorzystaniu alternatywnych źródeł energii (np. energii słonecznej).

1.6 EKES uważa, że specjalne inicjatywy mające na celu rozpoczęcie działalności gospodarczej obejmującej produkcję paliwa drzewnego, ogrzewanie paliwem drzewnym oraz elektryczność potrzebne są w prawie wszystkich państwach członkowskich, ale w szczególności w nowych państwach członkowskich, a zwłaszcza w krajach przystępujących, gdzie przedsiębiorstwa leśne są małe, poziom zorganizowania pośród prywatnych właścicieli lasów jest niski oraz w małym stopniu wykorzystuje się zasoby leśne. Bariery dla wejścia na rynek są często zbyt wysokie. Obniżenie ich zwiększy działalność gospodarczą i będzie stymulować tworzenie i rozwój nowych rynków. Fundusze strukturalne UE powinny być aktywnie wykorzystywane do inicjowania działalności gospodarczej oraz tworzenia rynku lokalnego i regionalnego.

1.7 EKES uważa, że wszelkie paliwa biomasowe powinny być równo traktowane. Konkurencyjności drewna wśród paliw pochodzących z biomasy nie mogą zagrażać instrumenty stosowane w innych dziedzinach polityki UE. Dzięki obecnej technologii biomasę drzewną można wykorzystywać do produkcji wszystkich rodzajów energii, a także jako surowiec do produkcji paliwa dla transportu.

1.8 EKES jest zdania, że należy znieść porozumienia i przepisy, które ograniczają swobodny przepływ oraz inne przeszkody w handlu paliwem opartym na drewnie w ramach Unii Europejskiej. Drewno może odegrać ważną rolę w stymulowaniu konkurencji w sektorze energetycznym. W szczególności może ono konkurować z innymi źródłami energii na poziomie lokalnym i regionalnym.

1.9 EKES zauważa brak świadomości co do potencjału i zastosowań zasobów paliwa drzewnego w Unii Europejskiej. Należy poprawić ocenę sytuacji w zakresie zasobów energii drzewnej we wszystkich obecnych i przyszłych państwach członkowskich, ponieważ informacje takie stanowią podstawę zrównoważonego rozwoju. Nie można jednak postępować tylko według jednego modelu. Na dużych przestrzeniach lasów liściastych w Europie Środkowej trzeba pozostawić wystarczający potencjał drzewa, aby zapewnić różnorodność gatunkową w lasach. Brak wystarczających informacji o zasobach leśnych, które nie mogą zostać wykorzystane przez przemysł ze względu na ich lokalizację. Dlatego też zasoby te powinny zostać wyraźnie określone, sklasyfikowane i znormali-

zowane aby uniknąć zniekształceń w handlu drewnem w ramach UE. Konieczne są krajowe oceny potencjału paliwa drzewnego i monitoring jego wykorzystania, a możliwości, jakie ono oferuje, powinny zostać szczegółowo i w jednolity sposób przeanalizowane. Umożliwiłoby to ustanowienie celów operacyjnych i ocenę wyników przynoszonych przez poszczególne instrumenty.

1.10 EKES jest zdania, że zwiększone wykorzystanie drewna jako paliwa jest ważne w kontroli pożarów lasów spowodowanych przez człowieka w hodowlanych monokulturach drzew iglastych. Bardziej intensywne jego wykorzystanie — zwłaszcza do produkcji energii — prawdopodobnie może pomóc w zmniejszeniu ryzyka i częstotliwości występowania pożarów lasów.

1.11 Do programu wykorzystania drewna jako surowca energetycznego trzeba włączyć badania dotyczące selekcji efektywnych gatunków i ekotypów, intensywnych metod uprawy, skrócenia cyklu produkcji. Rozwinąć należy kierunek gospodarki leśnej — leśnictwo plantacyjne. Poszukiwanie efektywnych metod pozyskiwania drewna energetycznego nie powinno pociągać za sobą negatywnych skutków w zachowaniu bioróżnorodności i wywoływać problemów w lokalnej i regionalnej gospodarce wodnej. EKES uważa za konieczny rozwój technologii spalania oraz technologii i logistyki potrzebnych do wykorzystania paliwa drzewnego z lasów. Trwałe rezultaty można uzyskać poprzez wspieranie badań i rozwoju, rozpowszechnianie informacji oraz transfer technologii. Należy stworzyć wspólne europejskie normy dla małych kotłowni na paliwo stałe, tak by nie powstawały zakłócenia konkurencji.

1.12 EKES jest przekonany, że należy zapewnić więcej informacji o potencjalnych możliwościach wykorzystywania paliwa drzewnego. Dotyczy to całego sektora, od wykorzystania pelet w prywatnych gospodarstwach domowych po duże zakłady przemysłowe i gminne, gdzie wykorzystywane są wióry drzewne oraz uboczne produkty drewniane. W wielu nowoczesnych elektrociepłowniach możliwe jest równoczesne spalanie drewna oraz innych paliw stałych.

1.13 Wykorzystanie paliw opartych na drewnie, produktów ubocznych przemysłu leśnego oraz pozostałości po wyrobieniu (koron, gałęzi, pniaków oraz drewna niskiej jakości pochodzącego z przecinki) zwiększyłoby rentowność zrównoważonego leśnictwa oraz konkurencyjność sektora leśnego, nie zagrażając w znacznym stopniu dostawom surowca dla przemysłu leśnego, ani też zatrudnieniu w sektorze leśnym lub w przemyśle drzewnym. Zwiększone wykorzystanie energii drzewnej przyczyniłoby się także do poprawy zdolności sektora leśnego w zakresie spełnienia celów strategii lizbońskiej.

1.14 Na potrzeby pozyskiwania drewna jako źródła energii powinno się także wykorzystać obszary, które zostały wyłączone z użytku rolnego (zalesianie w celu tworzenia lasów energetycznych).

2. Uwagi ogólne

2.1 Unia Europejska nie posiada wspólnej polityki energetycznej. W ostatnich latach podjęte zostały decyzje dotyczące rynku energii elektrycznej (96/92/WE⁽²⁾) oraz gazu ziemnego (98/30/WE⁽³⁾), bezpieczeństwa dostaw, większego wykorzystania odnawialnych form energii oraz zagadnień ekologicznych związanych z produkcją energii. Nie udało się osiągnąć jednolitego poziomu opodatkowania emisji dwutlenku węgla z paliw kopalnych, który by w znacznym stopniu zachęcał do stosowania energii odnawialnej.

2.2 Biała księga z 1997 roku⁽⁴⁾ ustala cel wykorzystania energii odnawialnej na 45 Mtoe w roku 1995 i 135 Mtoe w roku 2010. Cel ten został ustalony dla UE 15 i odpowiada wzrostowi udziału energii odnawialnej z 5,2 % do 12 % do roku 2010. W 2001 roku jej udział wynosił 6 %. W najlepszym wypadku może osiągnąć 10 %, ale w najgorszym 8 %. Pokazuje to, że podjęte środki nie są wystarczające dla skierowania rozwoju energetycznego na właściwe tory i z właściwą prędkością. Komunikat Komisji⁽⁵⁾ zawiera podobną ocenę.

2.3 Zielona księga z 2000 roku „W kierunku europejskiej strategii bezpieczeństwa dostaw energii”⁽⁶⁾ wyraziła silne pragnienie zmniejszenia zapotrzebowania Europy na import energii oraz zwiększenia samowystarczalności. Samowystarczalność pod tym względem wynosi obecnie niewiele ponad 50 % i jest — ze strategicznego punktu widzenia — zbyt niska.

2.4 Dyrektywa 2001/77/WE⁽⁷⁾ w sprawie wspierania energii elektrycznej wytwarzanej ze źródeł odnawialnych ustanawia cel dla energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych na rynku wewnętrznym na 22 % do roku 2010. Ocena podjętych działań oraz monitoring wyników pokazuje, że do tego czasu uda się osiągnąć jedynie 18-19 %. Wyraźnie zwiększył się udział energii elektrycznej produkowanej z biomasy. Występuje jednakże znaczne zróżnicowanie pomiędzy poszczególnymi państwami.

2.5 Dyrektywa 2003/30/WE⁽⁸⁾ w sprawie wspierania użycia biopaliw ustanawia cel ich proporcji na 5,75 % udziału w całości stosowanych paliw do 2010 r. Cel pośredni ustalono na 2 % w 2005 r., natomiast uzyskano zaledwie wynik na poziomie 1,4 %.

2.6 Dyrektywa w sprawie opodatkowania produktów energetycznych i energii elektrycznej (2003/96/WE⁽⁹⁾) umożliwiła państwom członkowskim wyłączenie paliwa drzewnego spod

podatku lub zastosowanie niższej stopy opodatkowania. Dzięki temu możliwe jest całkowite lub częściowe zwolnienie z podatku biopaliw, a ogólna wysokość podatku może być nawet niższa niż deklarowany poziom minimalny. Zwolnienia podatkowe mogą być przyznawane jednorazowo na okres do sześciu lat. Ulgi podatkowe nie mogą być przyznawane po 31 grudnia 2012 r. i zgodnie z tą dyrektywą przestają one obowiązywać w roku 2018.

2.7 Dyrektywa ustanawiająca system handlu przydziałami emisji w UE (2003/87/WE⁽¹⁰⁾) została przyjęta jesienią 2003 roku. Tak zwana dyrektywa łącząca (2004/101/WE⁽¹¹⁾) została przyjęta we wrześniu 2004 roku i umożliwia handel prawami do emisji w programach rozwojowych realizowanych poza Unią Europejską (mechanizm czystego rozwoju — CDM) czy pomiędzy państwami uprzemysłowionymi (wspólne wdrażanie — JJ).

2.8 W grudniu 2005 r. Komisja wydała komunikat dotyczący planu działania na rzecz wykorzystania biomasy *Biomass Action Plan*⁽¹²⁾, który ma na celu przyspieszenie i wzmocnienie wykorzystania bioenergii w państwach członkowskich.

2.9 Większość biomasy wykorzystywanej do produkcji energii służy produkcji ciepła. Powinna zostać sporządzona dyrektywa promująca wykorzystanie biomasy do produkcji ciepła.

2.10 Najlepszym sposobem osiągnięcia efektywności energetycznej jest jednoczesne produkowanie energii elektrycznej i ciepłej w tym samym zakładzie. Kogeneracja odgrywa szczególnie istotną rolę w wytwarzaniu ciepła na potrzeby ogrzewania miast i w wysiłkach na rzecz zwiększania zastosowania biomasy jako paliwa. Dyrektywa 2004/8/WE⁽¹³⁾ w sprawie wspierania kogeneracji jest szczególnie ważna dla wspierania skojarzonego wytwarzania ciepła i elektryczności.

2.11 Przygotowywany jest obecnie siódmy program ramowy Unii Europejskiej na rzecz badań (2007-2013). Europejski sektor leśny utworzył „platformę technologiczną sektora leśnego”, której program badawczy także stanowi ważną inwestycję w badania i rozwój w sektorze energii uzyskiwanej z drewna.

2.12 Konkurencyjność na rynku energii rozwija się na bardzo różne sposoby w różnych częściach Europy. Dotyczy to zarówno produkcji, jak i dystrybucji, zwłaszcza w sektorze energii elektrycznej, ale w wielu przypadkach odnosi się także do sprzedaży paliw kopalnych. Konkurencja na rynku energetycznym jest niezadowalająca. Jako paliwo lokalne i regionalne drewno może przyczynić się do zwiększenia konkurencji na rynku.

⁽²⁾ Dyrektywa 96/92/WE, Dz.U. L 27 z 30.1.1997 r., ss. 20-29.

⁽³⁾ Dyrektywa 98/30/WE, Dz.U. L 204 z 21.7.1998 r., ss. 1-2.

⁽⁴⁾ COM(97) 599 wersja ostateczna, z 26.11.1997 r.

⁽⁵⁾ COM(2004) 366 wersja ostateczna, z 26.5.2004 r.

⁽⁶⁾ COM(2000) 769 wersja ostateczna, z 1.12.2000 r.

⁽⁷⁾ Dyrektywa 2001/77/WE, Dz.U. L 283 z 27.10.2001 r., ss. 33-40.

⁽⁸⁾ Dyrektywa 2003/30/WE, Dz.U. L 123 z 17.5.2003 r., ss. 42-46.

⁽⁹⁾ Dyrektywa 2003/96/WE, Dz.U. L 283 z 31.10.2003 r., ss. 51-70.

⁽¹⁰⁾ Dyrektywa 2003/87/WE, Dz.U. L 275 z 25.10.2003 r., ss. 32-46.

⁽¹¹⁾ Dyrektywa 2004/101/WE, Dz.U. L 338 z 13.11.2004 r., ss. 18-23.

⁽¹²⁾ COM(2005) 628 wersja ostateczna, z 7.12.2005 r.

⁽¹³⁾ Dyrektywa 2004/8/WE, Dz.U. L 52 z 21.2.2004 r., ss. 50-66.

2.13 Nowym podmiotom w sektorze energetycznym, a w szczególności małym operatorom, którzy pragną dostarczać energię elektryczną do sieci energetycznej na tych samych warunkach co inni, trudno jest sprostać konkurencji. Sytuacja znacznie się różni w poszczególnych państwach członkowskich.

2.14 Dnia 30 września 2005 roku Parlament Europejski przyjął rezolucję ustanawiającą cel udziału energii odnawialnej na 20 % w roku 2020. Rezolucja ta dostrzega fakt, że energia odnawialna nie ma swobodnego dostępu do rynku. Zniesione powinny zostać różnorodne środki administracyjne, które hamują jej wzrost. Zewnętrzne koszty wykorzystywania paliw kopalnych powinny zostać uwzględnione w cenie energii, wsparcie dla szkodliwych tradycyjnych form energii powinno być stopniowo wycofywane, a podatki, które obciążają energię odnawialną, powinny zostać zniesione.

2.15 Organizacje obywatelskie w Europie aktywnie koordynują swoje stanowiska wobec energii odnawialnej poprzez etykietę ekologiczną dla energii elektrycznej. Drewno, które jest odnawialnym zasobem naturalnym, spełnia wymagania dla zrównoważonej produkcji energii. Wykorzystywanie energii pochodzącej z drewna poprawia podstawy dla zrównoważonego leśnictwa. Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju ważne jest, by wyrąb nie przekraczał wzrostu. Zrównoważone leśnictwo opiera się na i jest gwarantowane przez decyzje podjęte na konferencji ministrów MCPFE (Konferencji Ministerialnej na temat Ochrony Lasów w Europie), w sprawie zrównoważonego leśnictwa w Europie. Zrównoważone leśnictwo zapewniają także systemy certyfikacji lasów. Zgodnie z kryteriami zrównoważonego leśnictwa przyjętymi na posiedzeniu ministrów leśnictwa w Lizbonie, pozyskiwanie biomasy z obszarów leśnych dla celów energetycznych musi odbywać się w sposób zapewniający ochronę zawartości węgla w glebie oraz cykle przemian chemicznych. Należy w ten sposób zagwarantować zachodzenie procesów ewolucji gleby, dostarczania jej substancji odżywczych oraz utrzymanie warunków fizykochemicznych. Na tym etapie konieczne jest koncentrowanie się na zrównoważonym zwiększaniu wykorzystania i produkcji drewna. Jednocześnie należy podjąć wysiłki mające na celu opracowanie dobrych metod pozyskiwania energii drzewnej. W wielu państwach UE istnieją także dobre przykłady systemów oznakowania dla energii drzewnej, które gwarantują, że produkcja energii jest kontrolowana i informują konsumentów o spełnianiu kryteriów środowiskowych.

2.16 Zasoby drzewne (objętość drewna w metrach sześciennych bez pozostałości) w Europie wzrosły o około 30 % wraz z przystąpieniem do UE 10 nowych państw członkowskich w 2004 roku. Całkowita powierzchnia obszarów leśnych i zadrzewionych UE wynosi obecnie 140 mln hektarów, a w państwach przystępujących ok. 22 mln hektarów. Wykorzystywana gospodarczo powierzchnia terenów leśnych w państwach członkowskich UE (lasy dostępne dla pozyskiwania drewna — obszary leśne, gdzie ograniczenia związane z ochroną prawną, gospodarczą i środowiskową nie wpływają w znacznym stopniu na produkcję drewna) wynosi 117 mln hektarów, a

dalsze 19 mln hektarów znajduje się w państwach przystępujących. Przyrost roczny netto rosnącego drzewostanu (przyrost brutto minus naturalne straty w drzewach) w UE wynosi 560 mln m³. W 2002 roku dokonano wyrębu 350 mln m³, z czego 41 mln m³ stanowił tradycyjny wyrąb w celu pozyskania drewna na opał. Przywóz netto drewna okrągłego do UE wynosi ok. 25 mln m³. Przemysł i gospodarstwa domowe zużywają razem 62 % rocznego przyrostu, z czego ponad 7 % stanowi drewno opałowe wykorzystywane w paleniskach domowych. Ponad 10 % całkowitego przyrostu znajduje się w lasach chronionych lub z innych powodów poza gospodarczo wykorzystywanymi terenami.

2.16.1 Oznacza to, że 30 % przyrostu pozostaje niewykorzystywane a zatem zasoby leśne UE stale rosną w tym samym tempie, w jakim rosły przez ostatnie 50 lat. Część tego niewykorzystywanego drewna (170 mln m³) to drewno niskiej jakości, które może znaleźć zastosowanie wyłącznie w produkcji energii. Z tego 30 mln m³ można wykorzystać jako drewno energetyczne, oprócz innych zastosowań jako surowca. Każdego roku 173 mln m³ pozostałości po wyrębie i innego drewna z wycinki, nadającego się do produkcji energii, pozostaje w lasach. Przy uwzględnieniu ograniczeń technicznych, gospodarczych i ekologicznych z tej ilości drewna można wykorzystać ok. 70 mln m³, w postaci pozostałości po wyrębie i pniaków.

2.16.2 Produkty uboczne przemysłu leśnego (ług czarny, kora, trociny etc.) oraz odzyskane drewno oferują ogromny potencjał i już są skutecznie wykorzystywane w wielu krajach, zwłaszcza w kontekście zintegrowanego przemysłu leśnego. Wykorzystanie produktów ubocznych i odzyskanego drewna dla celów produkcji energii może odpowiadać w 30-50 % wykorzystaniu drewna okrągłego (co odpowiada 100-167 mln m³ drewna okrągłego).

2.16.3 Oznacza to, że potencjał lasów UE w zakresie zrównoważonej produkcji energii wynosi ok. 267 mln m³. Wykorzystuje się już część produktów ubocznych przemysłu wliczonych w tą wielkość. Ta ilość drewna jest równoznaczna 50 Mtoe energii. Tym samym lasy UE posiadają niewykorzystany potencjał w zakresie produkcji energii wynoszący co najmniej 100 mln m³. Ilość produktów ubocznych rośnie wraz z rosnącym wykorzystaniem drewna okrągłego w przemyśle leśnym. Niewielkie ilości drewna energetycznego można także uzyskać w połączeniu z zarządzaniem terenami zielonymi. Komitet Drzewny FAO/UNECE opracowuje obecnie rozwiązania dla śledzenia wykorzystania paliwa drzewnego oraz testuje w dziesięciu państwach system zbierania danych.

2.16.4 W 2001 roku jedynie 101,3 Mtoe z całości 1 668 Mtoe energii zużytej w UE (UE 25) pochodziło z odnawialnych źródeł energii. W większości państw — wszystkich z wyjątkiem czterech — biomasa stanowiła największe źródło energii odnawialnej. W jedenastu państwach jej udział wynosił ponad 75 %. W nowych państwach członkowskich, z wyjątkiem Malty i Cypru, jej udział był szczególnie wysoki.

3. Gazy cieplarniane i wykorzystanie drewna jako substytutu

3.1 Głównym kosztem pośrednim wykorzystywania kopalnych źródeł energii jest zmiana klimatu. Dwutlenek węgla to najważniejszy gaz cieplarniany. Niektóre państwa próbowały zaradzić problemowi emisji dwutlenku węgla poprzez nałożenie podatku od CO₂. Emisje siarki, tlenu azotu i pyłów także powodują koszty zewnętrzne. Drewno jest neutralne pod względem dwutlenku węgla, tzn. nie zwiększa jego emisji netto do atmosfery. Drewno zawiera niewielkie ilości siarki i azotu w porównaniu z innymi paliwami, a głównym źródłem emisji pyłów jest zazwyczaj jego tradycyjne spalanie na małą skalę.

3.2 Dobrobyt całej planety budowany jest dziś prawie wyłącznie na wykorzystaniu ograniczonych zasobów naturalnych. Jest tak zwłaszcza w przypadku produkcji i wykorzystania energii, która jest wytwarzana przede wszystkim z paliw kopalnych, takich jak węgiel brunatny, węgiel kamienny, ropa, łupki roponośne i gaz ziemny.

3.3 Produkcja energii jest główną przyczyną (59 %) emisji gazów cieplarnianych na świecie. Zużycie energii powoduje emisję przede wszystkim dwutlenku węgla, którego poziom stężenia w atmosferze rośnie już od kilku dziesięcioleci.

3.4 Stosowanie paliw kopalnych powoduje także emisję innych substancji, które szkodzą środowisku, np. dwutlenku siarki, tlenków azotu czy cząstek stałych różnej wielkości. Zastosowanie drewna jako paliwa zastępczego prowadzi do zmniejszenia tych emisji. Paliwo drzewne zastępuje produkcję energii opartą na paliwach kopalnych, której szkodliwy wpływ na środowisko jest znacznie większy.

3.5 Wykorzystanie drewna w różnych produktach jest skutecznym sposobem zmniejszania emisji CO₂, ponieważ przygotowanie produktów drewnianych wymaga zazwyczaj o wiele mniejszego zużycia energii niż w przypadku konkurujących z drewnem materiałów. Drewno jako materiał stanowi także substytut dla innych nieodnawialnych surowców naturalnych. Konkurencyjność produktów drewnianych w stosunku do produktów wymagających dużego zużycia energii, jak stal czy beton, poprawia się w wyniku handlu przydziałami emisji.

3.6 Wykorzystanie energii odnawialnej zamiast paliw kopalnych może obniżyć emisję gazów cieplarnianych. Skala tej redukcji zależy od paliwa i metod produkcji zastępowanych energią odnawialną. Różne paliwa kopalne mają różne współczynniki emisji CO₂. Z punktu widzenia obniżenia emisji szczególnie ważne jest wykorzystywanie metod produkcji energii, przy których koszt jednostkowy emisji jest niski.

3.7 Wytwarzanie energii z paliw kopalnych to słabe rozwiązanie pod względem środowiskowym. Wiele procesów przemysłowych posiada znaczne wymagania pod względem ciepła, ciśnienia i elektryczności, zatem szczególnie właściwe jest

produktowanie elektryczności w połączeniu z procesami przemysłowymi.

3.8 Mechaniczny i chemiczny przemysł leśny wykorzystuje drewno przede wszystkim do wytwarzania produktów drewnianych i papierowych. Proces ten powoduje powstanie różnorodnych produktów ubocznych, które w dużym stopniu nadają się do produkcji energii. Nowoczesny przemysł chemiczny i tartaczny są na ogół producentami energii netto, tzn. mogą wytworzyć więcej energii niż same zużywają. Produkty uboczne, które nie są potrzebne do produkcji energii w ramach tych gałęzi przemysłu, można sprzedać na rynku paliwa biomasowego.

3.9 Najważniejszym produktem ubocznym pochodzącym z celulozowni jest zawierający ligninę ług czarny, który może zostać wykorzystany do produkcji elektryczności i ciepła. Jest prawdopodobne, że ług czarny będzie w przyszłości wykorzystywany jako surowiec do produkcji paliwa do pojazdów mechanicznych. Będzie to wymagać dalszych działań badawczo-rozwojowych. Uzyskiwanie etanolu z lignocelulozy, a także gazyfikacja oraz produkcja syntetycznego oleju napędowego to inne możliwe źródła energii.

3.10 Nowe państwa członkowskie posiadają znaczny potencjał dla rozbudowy przemysłu leśnego i wykorzystania drewna jako surowca do wytwarzania produktów i energii w oparciu o drewno.

3.11 Rynki paliwa biomasowego są zazwyczaj rynkami lokalnymi lub regionalnymi, ze względu choćby na koszty transportu. Przetwarzanie na przykład produktów ubocznych przemysłu meblarskiego i tartaczno, aby otrzymać pelety lub brykiety, albo uzyskiwanie biooleju metodą pyrolizy, może spowodować otwarcie się nowych, szerszych rynków. Należy w związku z tym rozwijać sieci dystrybucji i zapewniać ich funkcjonowanie w celu ułatwienia konsumentom korzystania z tych produktów. Nowa klasyfikacja CEN ułatwia dystrybucję i handel.

3.12 Pożary lasów stanowią problem zwłaszcza w krajach obszaru śródziemnomorskiego, takich jak Portugalia, Hiszpania, Francja, Włochy i Grecja. W znacznie mniejszej skali są one także problemem w Europie północnej. Zarządzanie tymi obszarami i zbieranie surowców, które zwiększają ryzyko pożarów lasów, zmniejsza straty gospodarcze. Przyczyn pożarów lasów jest wiele, jednakże trzy spośród nich są szczególnie istotne i należy je wymienić. Są to: stan lasów — pozostałości po wyrębie muszą być usuwane, aby zmniejszyć ryzyko wystąpienia pożaru; zachowanie ludzi; brak systemów nadzoru i gaszenia pożarów. Pożary lasów to wielkie katastrofy naturalne, stąd też trzeba podjąć wszelkie wysiłki na rzecz zapobiegania nim i walki z nimi zarówno w państwach członkowskich, jak i w całej UE.

4. Międzynarodowa polityka i rozwój

4.1 W 2005 r. rynek energii odczuwał trudności ze względu na wyższe ceny ropy oraz niewystarczające zdolności przetwarzania produktów ropopochodnych. Jednocześnie doszło do ogólnego wzrostu cen elektryczności. Jedną z przyczyn jest handel przydziałami emisji, którego ogólnego wpływu nie da się jak na razie zmierzyć. Ponadto, nie dokonano zbyt wielkich postępów w deregulacji rynku energii elektrycznej.

4.2 Międzynarodowy klimat polityczny jest kluczowym czynnikiem, jeżeli chodzi o zwiększenie wykorzystania odnawialnych form energii. Unia Europejska, zgodnie z protokołem z Kioto (wszedł w życie 18 lutego 2005 r.), podjęła zobowiązanie zmniejszenia emisji CO₂ o 8 % w porównaniu do poziomu z 1992 roku. Zostało to rozłożone pomiędzy państwa członkowskie odpowiednio do zdolności każdego państwa do obniżenia emisji. System handlu przydziałami emisji UE jest częścią strategii Unii Europejskiej w zakresie klimatu i tylko częściowo wiąże się z protokołem z Kioto.

4.3 Handel przydziałami emisji w Unii Europejskiej rozpoczął się 1 stycznia 2005 r. Okres początkowy obejmuje lata 2005-2007 i ma zastosowanie wyłącznie do CO₂. Dystrybucja wewnętrzna zależy od powodzenia UE-15 jako całości w obniżeniu emisji. Jeżeli się to nie uda, tak samo jak inne kraje, każde państwo członkowskie UE-15 będzie musiało zapewnić, że osiągnie redukcję o 8 %. Niektóre państwa członkowskie posiadają nawet bardziej ambitne wymagania co do okresu 2008-2012. Nie jest jasne, jaka będzie sytuacja międzynarodowa po roku 2012. Niektóre pojedyncze państwa członkowskie ogłosiły różne cele indywidualne i dla Unii Europejskiej jako całości.

4.4 Unia Europejska nie posiada wspólnej polityki leśnej a państwa członkowskie kierują się własnymi programami i politykami w odniesieniu do lasów krajowych. Rada Ministrów UE przyjęła strategię leśną UE w 1998 r. Strategia leśna opiera się na zasadzie pomocniczości, zgodnie z którą polityka leśna leży zasadniczo w gestii państw członkowskich. W marcu tego roku Komisja wydała komunikat dotyczący realizacji strategii leśnej⁽¹⁴⁾, podkreślający, że promowanie energii drzewnej wnosi wartość dodaną w politykę rozwoju zrównoważonego UE. EKES w październiku 2005 r. wydał opinię⁽¹⁵⁾ wyrażającą aprobatę dla komunikatu Komisji. Obecnie Komisja pracuje nad planem działania na rzecz zrównoważonego leśnictwa w Unii Europejskiej, który ma zostać ukończony w 2006 r.

4.5 Od 1998 r. obszar lasów Unii Europejskiej zwiększył się o 20 %, a liczba prywatnych właścicieli lasów wzrosła z 12 do 16 mln. W większości nowych państw członkowskich państwo

nadal jest jednym z największych właścicieli lasów. Konieczna jest poprawa zdolności produkcyjnych prywatnego przemysłu leśnego w nowych i przyszłych państwach członkowskich. W wielu państwach słabo rozwinięty jest rynek drewna. Działalność gospodarcza powiązana z leśnictwem w tych państwach nadal znajduje się na wczesnym etapie rozwoju, ale szanse na poprawę leśnictwa są dobre, o ile sformułują one skuteczną i sprawną politykę leśną. Ponadto należy poczynić wysiłki w celu zwiększenia zainteresowania wytwarzaniem drewna energetycznego. Produkcja drewna energetycznego wymaga szerokiej mobilizacji całego sektora leśnego, zwłaszcza na początku łańcucha produkcji.

4.6 W UE istnieje wiele małych gospodarstw leśnych. Należy podjąć działania w celu promowania organizowania się właścicieli małych gospodarstw leśnych oraz współpracy pomiędzy nimi, tak by wspierać leśnictwo i wydajną produkcję energii drzewnej. UE może się do tego przyczynić poprzez pomoc organizacjom sektora leśnego w podnoszeniu umiejętności i zdolności produkcyjnych.

4.7 Rozwój konkurencyjnych form energii często odbywa się w warunkach monopolu, gdzie bardzo trudno jest stworzyć właściwie funkcjonujące lokalne i regionalne rynki paliwa drzewnego.

4.8 Rynek paliwa jest rynkiem globalnym, a duże ilości energii elektrycznej można także transportować ponad granicami. Mimo tego Europa nie jest — i nie może stać się — w pełni samowystarczalna w zakresie produkcji energii. Aby poprawić zaopatrzenie Unii Europejskiej w energię, konieczne będzie skupienie się w większym stopniu na celu zwiększenia udziału energii produkowanej w ramach UE i zmniejszenia uzależnienia od importu.

5. Paliwo drzewne i jego promocja

5.1 Drewno odgrywa ważną rolę w zaopatrzeniu w energię w państwach, gdzie istnieją znaczne połacie lasów. Ponieważ jedynie niewiele ponad 50 % potencjału leśnego jest wykorzystywanych przez przemysł, konieczne będzie podjęcie wysiłków mających na celu spożytkowanie produktów ubocznych wycięcia i sięgnięcie do tego nieeksploatowanego źródła dla produkcji energii. Z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju odnawialna energia drzewna jest zawsze bardziej pożądana niż produkcja oparta na surowcach kopalnych. Jej wykorzystanie wspomaga także dobre praktyki w zakresie zrównoważonej gospodarki leśnej, zwłaszcza gdy chodzi o regenerację lasu i czyszczenie młodnika.

⁽¹⁴⁾ COM(2005) 84 końcowy, z 10.3.2005 r.

⁽¹⁵⁾ CES 1252/2005 Dz. U. C 28 z 3.2.2006 r., ss. 57-65.

5.2 Drewno jest surowcem odnawialnym, a produkty drewniane działają także jako rezerwuary węgla. Stale zwiększa się recykling produktów drewnianych.

5.3 Produkty drzewne pod koniec różnych procesów ich recyklingu można wykorzystać do wyprodukowania energii. Podobnie wszystkie produkty uboczne leśnictwa i przemysłu drzewnego można wykorzystać jako surowiec do produkcji energii. Zatem połączenie przemysłu leśnego i produkcji energii to połączenie przyjazne dla środowiska i o ogromnym potencjale.

5.4 Drewno stanowi dobre paliwo dla potrzeb produkcji energii w domach jednorodzinnych, blokach mieszkalnych, lokalnych systemach grzewczych oraz w przemyśle. Energię elektryczną najbardziej wydajnie wytwarza się w połączeniu z wytwarzaniem ciepła dla lokalnych systemów grzewczych lub z produkcją ciepła i pary dla przemysłu (system kogeneracji ciepła i energii — CHP).

5.5 Obciążenie podatkiem emisji dwutlenku węgla byłoby dobrym sposobem uczynienia energii drzewnej bardziej konkurencyjną na rynku energii. Ponadto można zwiększyć wykorzystanie energii drzewnej poprzez wsparcie dla produkcji paliwa, na przykład poprzez przyznawanie właścicielom lasów pomocy w zakresie kosztów wyrębu związanych z projektami, które nie konkurują z zaopatrzeniem przemysłu w surowce. Podatek taki nie może jednakże prowadzić do zmniejszenia się zasobów leśnych, ponieważ w przeciwnym razie wpłynęłoby to niekorzystnie na rolę, jaką lasy odgrywają w wiązaniu CO₂. Jako uzupełnienie właściciele lasów uzyskać powinni ulgi podatkowe z tytułu zwiększania zasobów leśnych, a w rezultacie zdolności do wiązania CO₂.

5.6 Instrumenty, które promują wykorzystanie drewna jako paliwa, zwiększają popyt na surowiec drzewny, który może być także przetwarzany do produkcji opartych na drewnie płyt dla przemysłu budowlanego. Ciepło wytwarza się lokalnie, tam gdzie powstaje zapotrzebowanie na energię cieplną, a zatem leśny przemysł chemiczny, który także może wykorzystywać drewno odzyskane, powinien się rozwijać w sposób zintegrowany z produkcją energii.

5.7 Przemysł leśny posiada stałą przewagę, ponieważ zakłady produkcyjne posiadają już zasoby logistyczne, które można wykorzystać także dla celów pozyskiwania i wykorzystania paliwa drzewnego.

5.8 Konkurencyjność energii drzewnej można także osiągnąć poprzez ulgi podatkowe, np. poprzez obniżenie podatku VAT od pelet drzewnianych, drewna opałowego w sprzedaży detalicznej czy energii elektrycznej wytwarzanej z drewna.

5.9 Aby zapewnić szybkie rozpowszechnienie się, na przykład produkcji energii elektrycznej przy pomocy paliwa drzewnego, jedną z możliwości jest płacenie konkurencyjnych

cen producentom energii elektrycznej. Zakładom planującym wykorzystywanie drewna jako paliwa należy dać szansę oceny dostępności odnawialnych zasobów drewna oraz rentowności inwestycji w wytwarzanie energii elektrycznej.

5.10 W celu zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii na rynku energii elektrycznej niektóre państwa członkowskie wprowadziły systemy oparte na kwotach i taryfach (sztywne ceny w przypadku energii ze źródeł odnawialnych). W pewnych krajach systemy te są niezbędne jako zachęta do korzystania z energii drzewnej. Eko-etykiety dla odnawialnej energii elektrycznej oraz w szczególności dla energii elektrycznej wytwarzanej z drewna mogłyby promować wykorzystanie energii drzewnej.

5.11 Na wstępnym etapie zakładom produkującym energię należy zapewnić pomoc inwestycyjną oraz w zakresie maszyn i innego sprzętu technicznego potrzebnego do produkcji, z uwagi na wysoki koszt utworzenia takiego zakładu.

5.12 Pomoc potrzebna jest także w odniesieniu do działalności badawczo-rozwojowej. Dotyczy to w szczególności gospodarki leśnej, produkcji energii oraz wykorzystania paliwa drzewnego. W gospodarce leśnej należy stworzyć scenariusze i prognozy, które zapewnią wszechstronny zrównoważony rozwój lasów również w odniesieniu do ich funkcji związanej z różnorodnością biologiczną. Istnieje także potrzeba badań nad zastosowaniem produktów ubocznych przemysłu celulozowego w produkcji bardziej przetworzonych paliw płynnych, takich jak paliwa wykorzystywane w pojazdach mechanicznych.

5.13 Stosowanie paliwa drzewnego można także zwiększyć poprzez ustanowienie surowszych ograniczeń, na przykład dla emisji siarki. Podobnie jego stosowanie można promować poprzez opodatkowanie emisji, popiołów lub innych odpadów powstających w wyniku stosowania innych paliw.

5.14 Rynek paliwa drzewnego, a zwłaszcza drewna opałowego, to rynek lokalny, ale zwiększenie wykorzystania energii drzewnej w UE spowodowałoby powstanie miejsc pracy na rynku maszyn i sprzętu, ponieważ sprzęt potrzebny do mechanicznego pozyskiwania drewna z lasów jest podobny we wszystkich krajach. Specjalne maszyny i sprzęt potrzebne są także do produkcji pelet, brykietów i innego rodzaju przetworzonego paliwa drzewnego. Produkcja energii wymaga dużej ilości kotłów i innego kosztownego sprzętu, co stwarza znaczny potencjał wzrostu. Zwiększone wykorzystanie energii drzewnej otworzyłoby także znaczne możliwości eksportu technologii do innych części świata.

5.15 W celu transferu technologii i rozpowszechnienia wiedzy pomiędzy państwami UE potrzeba kompleksowych kampanii informacyjnych. Mogłyby je przeprowadzać różne niezależne organizacje. Kampanie te byłyby finansowane w całości lub częściowo ze środków publicznych.

5.16 Optymalne wykorzystanie instrumentów gospodarczych najłatwiej osiągnąć poprzez decyzje na szczeblu krajowym, przy czym Unia Europejska odgrywałaby rolę koordynatora.

6. Zatrudnienie i rozwój obszarów wiejskich

6.1 Drewno jest ważnym odnawialnym zasobem naturalnym, który zaprzęga się do promowania rozwoju obszarów wiejskich oraz tworzenia miejsc pracy. Bezpośredni wpływ netto na zatrudnienie szacuje się na ponad 1 000 osobołat zatrudnienia na 1 mln metrów sześciennych drewna, a całkowity wpływ, włącznie z efektem mnożnikowym, na 1 500-2 000 osobołat zatrudnienia.⁽¹⁶⁾ Liczby te nie obejmują drewna opałowego wykorzystywanego w gospodarstwach domowych.

6.2 Kiedy paliwo importowane zastępuje się paliwem drzewnym, koszt paliwa składający się z kapitału zagranicznego zastępuje się pracą lokalną i innego rodzaju wkładem lokalnym czy regionalnym. Ogólny wpływ będzie zależał od stopnia, w jakim importowane paliwo można zastąpić paliwem drzewnym produkowanym w danej okolicy czy w danym regionie.

6.3 Zastąpienie paliwa importowanego paliwem drzewnym zapewnia zatrudnienie przede wszystkim dla lokalnej ludności wiejskiej. Przedsiębiorstwa są małe i mogą się rozwijać jedynie, jeśli ulepszone będą umiejętności i zapewnione zostanie wsparcie dla inwestycji. Rozwój przedsiębiorstw zajmujących się wyrębem lasów oraz modeli biznesowych ma decydujące znaczenie dla zwiększenia wykorzystania drewna oraz energii drzewnej.

6.4 Wykorzystanie drewna opałowego w gospodarstwach domowych jest nadal stosunkowo ważne na obszarach wiejskich w nowych państwach członkowskich o znacznych zasobach drzewnych oraz tam, gdzie wykorzystanie drewna dla potrzeb przemysłu jest stosunkowo niewielkie. Wykorzystanie energii drzewnej to także przydatne uzupełnienie dla wykorzystania produktów ubocznych z niewielkich przedsiębiorstw przemysłu tartaczno-energetycznego.

6.5 Aby umożliwić milionom właścicieli małych gospodarstw leśnych w Europie aktywne uczestniczenie w światowym rynku energii, konieczne jest promowanie zorientowanej na rynek współpracy, np. poprzez stowarzyszenia i wspólne przedsięwzięcia. Powszechnie uważa się to za klucz do wykorzystania „uspionego” potencjału drewna. Pomocna byłaby także lepsza współpraca, zwłaszcza na początku łańcucha produkcji oraz pomiędzy poszczególnymi podmiotami gospodarczymi. W szczególności w wielu nowych państwach członkowskich i w państwach przystępujących zbyt słabo rozwinięte są organizacje właścicieli lasów. W wielu spośród państw członkowskich dawnej piętnastki organizacje właścicieli lasów i inne organizacje okazały się być najskuteczniejszym sposobem szkolenia właścicieli lasów i motywowania ich do wprowadzania na rynek drewna odnawialnej energii drzewnej. Efektywna współpraca może przynieść znaczne oszczędności kosztów w nabywaniu surowca, jakim jest drewno.

6.6 Znaczną ilość miejsc pracy można także stworzyć w przemyśle maszynowym i narzędziowym, jeżeli wzrośnie wykorzystanie paliwa drzewnego i przetwarzanie drewna.

Bruksela, 15 marca 2006 r.

Przewodnicząca

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

Anne-Marie SIGMUND

⁽¹⁶⁾ Zob. lista źródeł podanych w załączniku.